

Зміст

<i>Книга перша</i>	Біжи	13
<i>Частина друга</i>	Бийся	51
<i>Частина третя</i>	Думай	83
<i>Джерела і література</i>		113

Усе змінилося вмить. На захід від Гаррісбурга зненацька відкрився новий ландшафт, і ми змогли пити із джерел, безперешкодно розпалювати багаття й спати практично де завгодно. Ми йшли по залізничних коліях від Вашингтона до Балтимора й Філадельфії, а потім біля Мейн-лайн повернули на захід і до зими дісталися сільської місцевості, де мешкали аміші. Поля Пенсильванії лежали голі й скуті морозом, але в цій місцевості були ділянки, де можна було переночувати й залишитися непоміченим: смуги лісу в низинах уздовж струмків; посадки дерев між кукурудзяними полями; дикі хребти, призначені для полювання. Одного разу ми зготували вечерю на крутому пагорбі над містом Крістіана й лягли спати під час заметілі, прислухаючись до того, як на вулицях унизу цокотять копитами запряжені у візки коні. На світанку ми спустилися в місто по панкейки й каву, а потім пішли в бік залізничних колій, перш ніж ті, хто міг би нас упіймати, встигли дізнатися, що ми там були.

Але за межами Гаррісбурга, де річка Джуніата впадає в Саскеганну, велично огинаючи Блакитні гори, ми ніби просто опинилися в дикій природі. Перші поселенці зазвичай просувалися вверх проти течії великих річок доти, доки не натикалися на перші водоспади — лінію падіння; і лише найбільші відчайдухи

та авантюристи кидались униз. Біля Блакитних гір Сасквеганна тече вниз кам'яними пластами і заглиблюється в наносний ґрунт прибережної рівнини; саме там у 1730-х роках валлійський емігрант на ім'я Джон Гарріс започаткував справу з переправлення плотів через річку. На протилежному березі починалася, як її тоді називали, «країна індіанців», і коли пасажери Гарріса ступали на сушу, то опинялися серед лісу з величезних листяних дерев, що простягався майже безперервно на понад півтори тисячі кілометрів до Великих рівнин.

Це місце кишіло мисливцями, торговцями, втікачами від правосуддя, молоддю, що шукала прихистку для своїх родин, і, зрештою, самими родинами. Багато хто прибув на важких дубових візках, які були просмолені, наче човни, і везли все, чого не можна було знайти в лісі: їжу, інструменти, посуд, тканини, а подекуди навіть і фамільну стебновану ковдру. Для стабільності візки мали низьку посадку й були накриті брезентом, а їхні колеса були із залізними ремінцями п'ятнадцяти сантиметрів завширшки й без жодних амортизаторів. Чоловіки йшли з довгоствольними крем'яними рушницями за плечима. Серед жінок у візках їхали тільки вагітні, інші ж, так само як чоловіки, йшли пішки, поки їхні діти цілими днями стрибали вгору-вниз. Ці люди підіймалися західним берегом Сасквеганни через ущелини Блакитних гір, а потім звертали до швидкої та прозорої Джуніати, яка стрімко текла від великих схилів Аллеган. Ця єдина у всьому штаті річкова долина, що вела на захід, стала своєрідним порогом до кращого життя чи передчасної смерті для тисяч поселенців, які прямували в глушину без жодного наміру повертатися.

Триста років по тому ми пройшли через скупчення туристичних фургонів між річкою та якоюсь залізницею, а потім перелізли на самі колії. Ми чули, як на тому боці річки, на останньому пагорбі перед Гаррісбургом, вантажівки, що проїжджають автомагістраллю 22, перемикають передачу на знижену. Добігав

кінця квітень, час весняної повені; повноводна Джуніата бігла швидко, час від часу її течія захоплювала зрізане вздовж берега дерево. Ріка текла між хребтами, на вигляд занадто стрімкими, щоб дертися на них, а тоді багато миль бігла чітко за компасом. Тут були струмки, де можна було набрати прісної води; навалена під час повені деревина, з якої можна було розпалювати багаття; і ліси такі густі, що можна було лягти спати поблизу церкви чи поліцейської дільниці, і ніхто про це не дізнався б.

Ландшафт справив на нас серйозне враження: в таких місцях треба остерігатись погоди і тримати напоготові зброю, коли спиш. Ми мали із собою лише мачете, але після заходу сонця всі знали, де воно — зазвичай десь на виду, встромлене в дерево. Час від часу ми чули постріли, що рикошетили від виступів скель та уламків вершин, а одного ранку літак А-10 прогрімів над нами так низько, що ми майже розгледіли пілота в кабіні. Менше ніж за два дні ходу від Гаррісбурга ми проминули прибитий до дерева знак, який попереджав федеральний уряд про те, що ця земельна власність «захищатиметься всіма необхідними засобами». У деяких містах ми бачили залежних від метамфетаміну людей, на гірських хребтах — чорних ведмедів, а уздовж річки — рештки старих шлюзів і каналів, що, здавалося, були у повній готовності, якщо вони колись знадобляться історії.

Ми вервечкою йшли всипаною шлаком службовою дорогою між залізничними рейками та річкою. Струмки швидко збігали з гір, наче тікали від чогось. Рої комарів літали в сонячному світлі, а течія збоку проносила рибальські човни. Там, де колії йшли прямо, ми за півтора кілометра або й більше бачили потяги, фари яких неслися на нас, наче шалені маленькі сонечка; але навіть на вигинах колій ми часто відчували, як ця потуга наближається до нас. Потяги були такими важкими й швидкими, що здавалося, ніби вони приводили в рух увесь світ: через них вібувало повітря, а рейки видавали дивний, ледь чутний для людського вуха звук. Ми так натренувалися, що знали, коли йде

потяг. Ми не розуміли, як саме знаємо про це, однак якось знали. Ми спускалися в чагарник, сідали на рюкзаки. Хтось скручував цигарку, хтось пив воду, і всі чекали, поки те чудовисько пройде. Товарні потяги рухалися зі звичайною швидкістю і проїжджали повз за хвилину, але пасажирські могли досягати швидкості під 220 кілометрів за годину і пролітали так раптово, що просто залишали нас у вирі опалого листя і сміття.

Ми йшли після обіду і цьогодини робили перерву на десять хвилин. Час від часу здалеку ми бачили пікап, який виїжджав на колії неогородженою фермерською дорогою, а потім підстрибуючи переїжджав їх. Якось автомобіль зупинився посеред мосту приблизно за кілометр попереду, і ми навели на нього біноклі, щоб переконатися, що це не поліцейський. (Проникнення на територію залізниці карається законом, а на високошвидкісних лініях навіть вважається питанням національної безпеки). Під кінець дня ми підійшли до старої печі для обпалювання буттового каменю в місці під назвою Бейлі-Ран, де струмок прорізав гірський хребет, оминав рейки і впадав у Джуніату. Вода була крижана, профільтрована крізь сланець та вапняк, а смакувала так, ніби до цивілізації було ще далеко. Ми пройшли проти течії струмка й стали табором у невеличкій посадці явора та болиголова на вигині хребта. Побачити наше вогнище можна було, хіба якщо тихенько підкрастися до нас через ліс уночі, але з нами був собака, тому це навряд чи могло статися.

У ПЕРЕКЛАДІ з мови корінного населення регіону «Джуніата» означає «кам'яний стовп». Кам'яні стовпи з граніту або пісковику вбивали в землю, щоб позначити центр території племені. Найдавніша згадка про цю назву з'являється на мапах, накреслених голландськими торговцями, які відвідали Чесапікську затоку в 1600-х роках і написали Onojutta Haga («оноджутта-хага») на місці, де Джуніата впадає в Сасквеганну. «Хага» мовою могоавків означає «люди», а «оноджутта» — «камінь, що виступає».

Серед інших зафіксованих версій цього слова: «ченегайде», «юч-ніада» і «чоніате». Європейці силкувалися записувати слова корінних мов, оскільки вони звучали надто чужорідно.

Оноджутта-хаґа вважаються племенем народу сенека, але їх винищили доволі давно, тому про них достеменно нічого не відомо. Кам'яні стовпи, що позначають центр території племені, є чималою рідкістю: один є на півночі штату Нью-Йорк і ще декілька — в Огайо. Одне з поселень оноджутта-хаґа було лише за кілька кілометрів від місця, де притоки Франкстаунська Гілка та Мала Джуніата утворюють річку Джуніату — там, де нині стоїть місто Гантінгдон. Це було стратегічне місце: одна стежка, яку часто використовували індіанці, вела зі сходу на захід уздовж Джуніати від Чесапіка до Огайо, а інша йшла з півночі на південь, від Нью-Йорка до Південної та Північної Кароліни. Останню, відому як Шлях воїнів, використовувала більшість місцевих племен під час набігів на ворогів за сотні кілометрів на південь.

Найпевніше, ще задовго до прибуття європейців, оноджутта-хаґа звели на цьому важливому перехресті чотириметровий кам'яний стовп із вирізьбленими на ньому знаками й символами, які, можливо, відтворювали вірування племені в те, що саме в цьому місці їхні предки постали із землі. Однак коли туди дісталися перші європейці, оноджутта-хаґа вже зникли: їх винищили ірокези під час завойовницьких походів у 1600-х роках. Використовуючи зброю, надану голландськими торговцями хутром, Ірокезька конфедерація з п'яти народів фактично намагалася завоювати всі території на схід від Міссісіпі та на північ від обох Каролін. Вони билися з Народом котів Огайо, також відомим як народ Ері, і зрештою знищили його, залишивши по собі тільки «великі вовчі зграї». Вони пройшли вісімсот кілометрів і розбили каролінські племена черокі та чокто. Ірокези відправили тисячу бійців в Онтаріо, щоб захопити гуронів. Вони перетворили шауні, делаварів та мінго на своєрідних васальних рабів, а також із легкістю розгромили менші племена східної

Пенсільванії — Народи великих рівнин, як їх називали самі ірокези, поблизу долини Вайомінг, Печерних дияволів Вест-Бранчу та оноджутта-хага. Від останніх залишилися тільки назва річки та їхній камінь.

Поселенці, які пробіралися ввєрх проти течії Джуніати на початку 1700-х років, наштовхнулися на неосяжну глушину, населену найвойовничішими народами на планеті. Корінні жителі харчувалися краще, ніж європейці, і переважно були вищими та м'язистішими. Деякі з них надягали шкури ведмедів та вовків, ба навіть поверх власної голови носили го́лови цих тварин так, ніби самі були тваринами. Капітан Джон Сміт якось побачив сасквеганнока, у якого на шиї, ніби величезна прикраса, висів вовчий череп. Під час бою тубільці тримали в роті мушкетні кулі, щоб перезаряджати зброю було легше, і рухалися по лісу так швидко й тихо, що колоніальні війська часто думали, нібито з ними воює у п'ять або десять разів більше воїнів, ніж було насправді.

На початку 1700-х років ірокези включили у свою конфедерацію шостий народ, тускарора, і досягли піку влади. Вони оголосили кордоном колоніального суспільства «Безмежні гори» — найдальші на схід хребти Аллеган, що простягалися крізь північно-східну Пенсільванію аж до Теннессі. Один із хребтів Аллеган, який ірокези називали Кіттатінні, складався з крутих гірських гребенів і простягався від Нью-Палца, штат Нью-Йорк, до околиць Ноксвілля. Він такий прямий, що на мапі видається ледь не намальованим під лінійку. Кіттатінні занадто крутий, щоб на нього було легко піднятися, і задовгий, щоб його обійти, має лише кілька перевалів по всій 400-кілометровій довжині, разом з великим проходом у Гаррісбурзі. А біля нього, за кілька кілометрів вище за течією, Джуніата виривається зі своїх останніх долин і ущелин.

У гирлі Джуніати починалася не лише автономія корінних народів, а певною мірою й автономія білих. Колоніальний уряд